

Horváth Zoltán

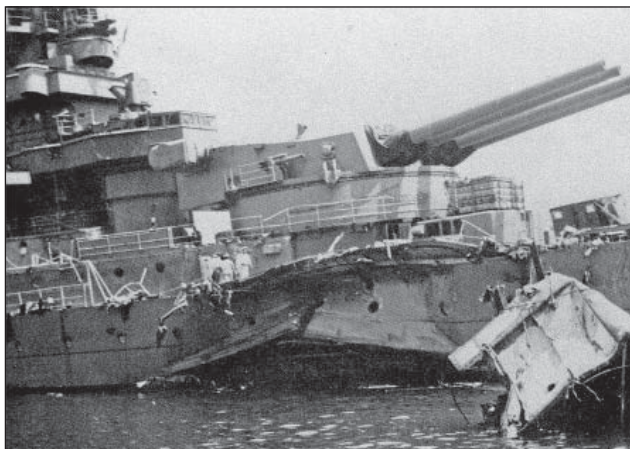
# A DUNKERQUE osztályú csatacirkálók V. rész

**A**két angol támadásban a francia flotta összesen 1285 halottat és 351 sebesültet veszített. A veszteségek nagy részét a BRETAGNE felrobbanása okozta, ugyanis a csatahajón pusztult el annak szinte teljes legénysége, 1012 ember. A DUNKERQUE veszteségei is súlyosak voltak, a csatacirkálón összesen 210 ember veszett oda. Angol oldalon mindössze hat repülőgép volt a veszteség, közülük azonban ötnek a személyzetét ki tudták menteni. A francia vadászok által július harmadikán lelőtt Skua személyzetén kívül angol részről az egyetlen

embervesztés két, repesztől megsebesült tengerész volt a HOOD-on.

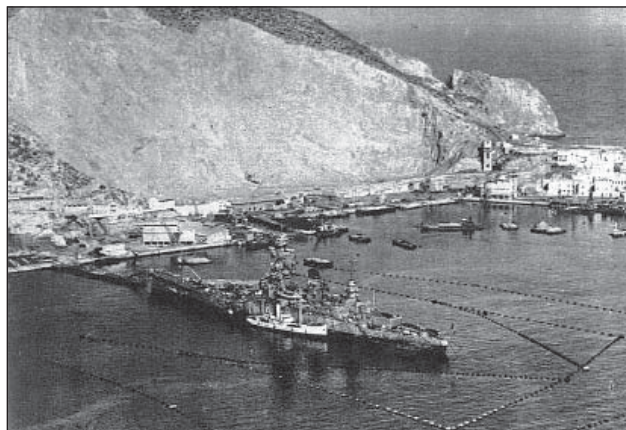
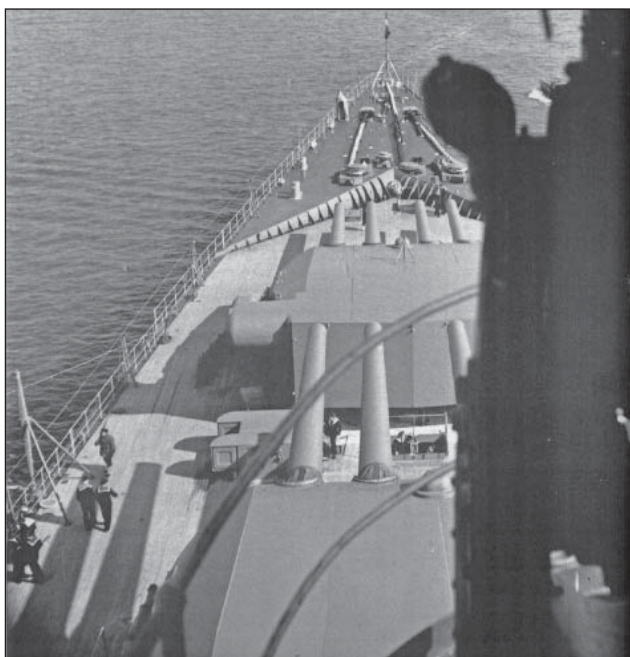
A flottájuk elleni orvtámadás nagy felháborodást váltott ki a franciák között. A vichy kormány megszakította a kapcsolatokat Nagy-Britanniával. Hadat végül nem üzentek az angoloknak, bár június 4-én francia bombázógépek, afféle megtorló akcióként, egy eredménytelen támadást intéztek Gibraltár ellen.

A francia flotta elleni támadás célja és értelme azóta is vitatott. Az angol kormány jól tudta, hogy a francia-német



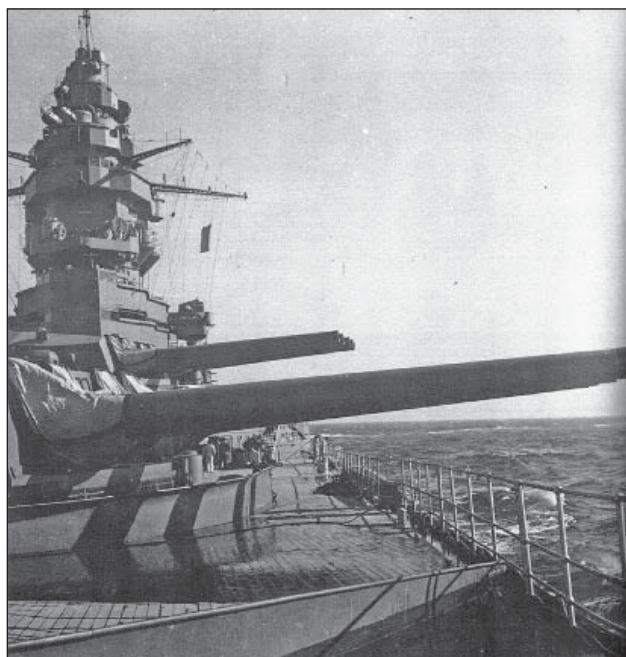
41. ábra. A zátonyra futott, sérült DUNKERQUE

42. ábra. A STRASBOURG lövegtornyai és orrfedélzete



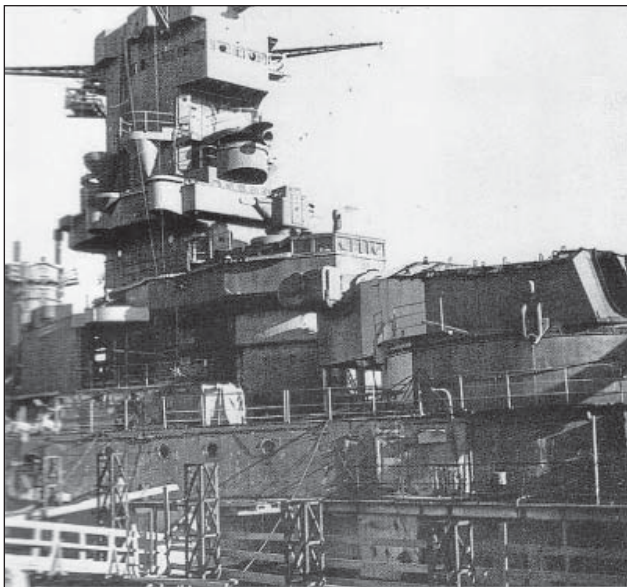
43. ábra. A javítás alatt álló DUNKERQUE Mers el Kebir kikötőjében, 1941-ben

44. ábra. A STRASBOURG egy gyakorlaton, 1941-ben

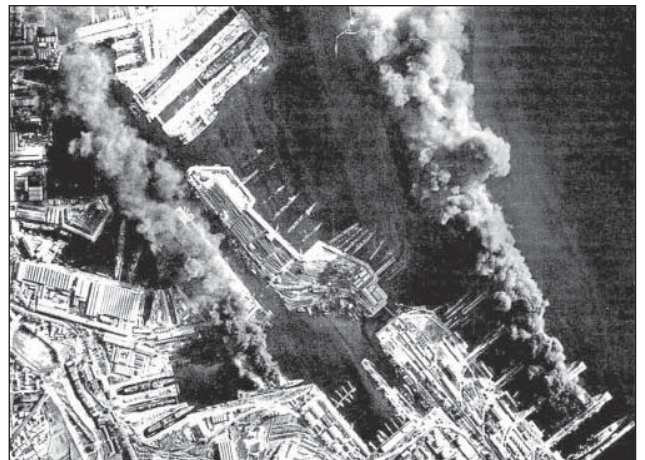




45. ábra. A STRASBOURG 1942-ben

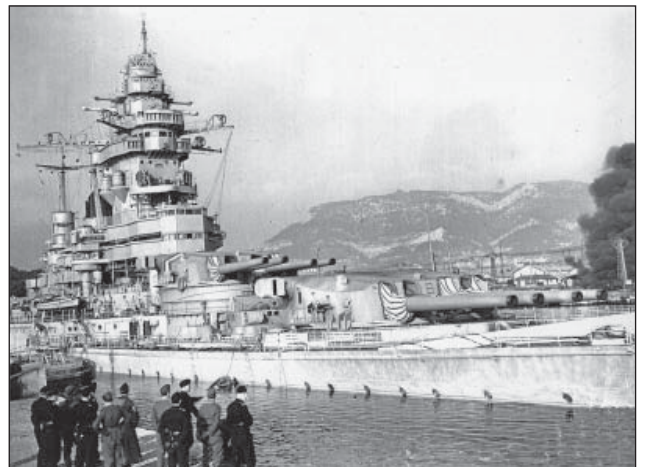


46. ábra. A DUNKERQUE a touloni szárazdokban, 1942-ben



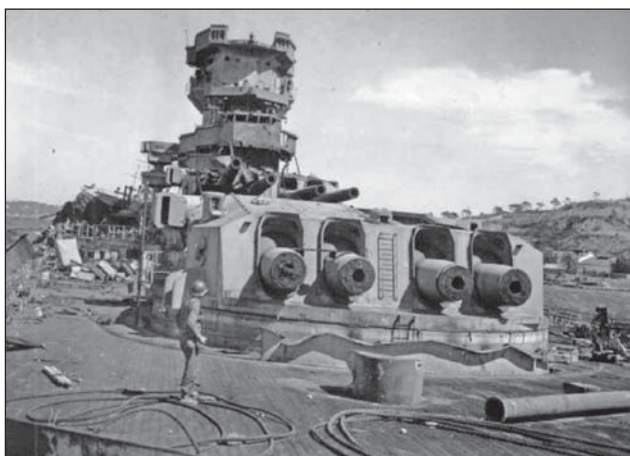
47. ábra. Az égő és süllyedő francia hadihajók Toulonban, egy légifelvételen. A DUNKERQUE a balra fent látható dokkok közül az alsó dokkban áll, a STRASBOURG a kép jobb alsó sarkában, az égő COLBERT cirkáló mellett látható

48. ábra. Német katonák az elsüllyedt STRASBOURG mellett

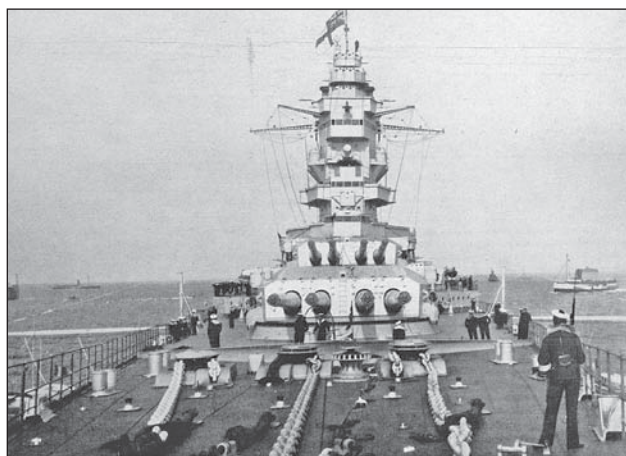


fegyverszüneti megállapodás értelmében a hajókat leszerelik, tehát azok nem jelenthetnek közvetlen veszélyt számukra. Az akció katonai szempontból sem érte el a kívánt eredményt, hiszen csak az öreg, és már nem sok harcértékkel bíró BRETAGNE-t sikerült az angoloknak elsüllyeszteniük. A DUNKERQUE és a PROVANCE súlyos, de javítható sérüléseket szenvedett, a STRASBOURG és a rombolók többsége pedig sikeresen kitört a kikötőből, és sértetlenül hazai vizekre menekült.

Az angolok más szempontból is pont az ellenkezőjét érték el hivatalosan meghirdetett céljaiknak. A franciák ugyanis a fegyverszüneti egyezmény azon pontját kihasználva, amely megengedte, hogy a gyarmatok védelméhez szükséges hajókat ne vonják vissza hazai kikötőkbe, Oranban tartották volna a két csatacirkálót. A Gibraltártól alig 420 km-re fekvő kikötőben a francia hadihajók szinte elérhetetlenek voltak a tengelyhatalmak számára, ám azzal,



49. ábra. Amerikai katona a STRASBOURG fedélzetén, 1944 őszén (Az ágyúcsöveket az olaszok levágták – Szerk.)



52. ábra. A DUNKERQUE az 1937-es spitheadi flottaszemlén



50. ábra. A STRASBOURG lebontásra váró roncsai az 1950-es évek elején

hogy a támadásaikkal Toulonba kergették a francia hajókat, a britek szinte a németek és az olaszok karjai közé hajtották a francia flottát.

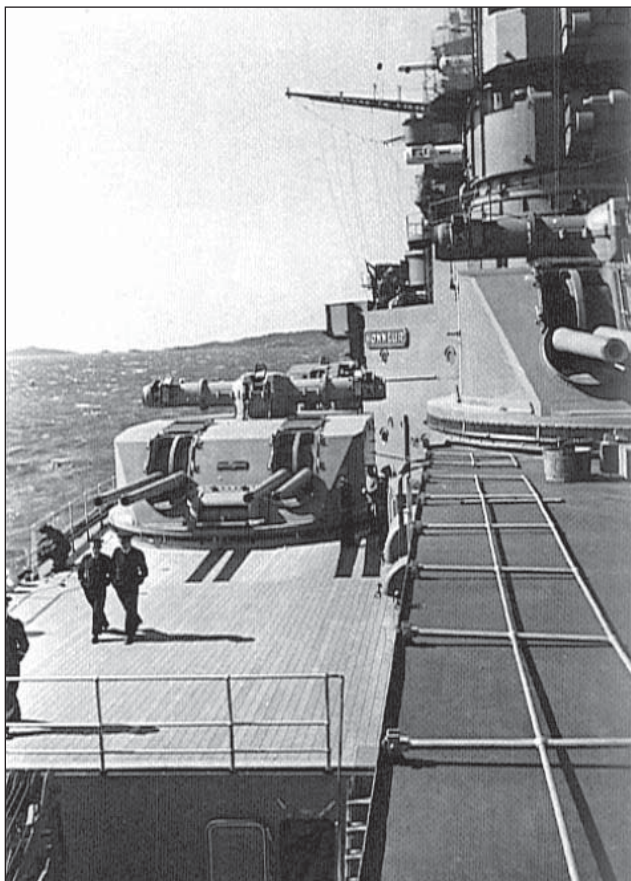
Mindezek azonban másodlagos jelentőségű megfontolásoknak számítottak, a támadás valódi, és nem is nagyon titkolt célja ugyanis politikai természetű volt.

A francia összeomlás után szinte mindenki – főként maga Hitler – arra számított, a szövetségesek nélkül maradt angolok heteken belül kénytelenek lesznek befejezni a háborút és békét kérni a németektől. Az Egyesült Államok londoni nagykövete, Joseph Patrick Kennedy – a későbbi amerikai elnök apja – is azon a véleményen volt, az angolok másfél hónapon belül kénytelenek lesznek fegyverszünetet kérni.

Churchill maga is érezte, az amerikaiak ingadoznak, vajon érdemes e tovább támogatni a briteket. Jól tudta, hogy Nagy-Britannia életben maradása teljes egészében az amerikai háborús segélyektől és kölcsönöktől függ, és ha nem demonstrálja valamilyen módon a britek elszántságát a háború folytatására, ezek a források elapadhatnak, ami Anglia azonnali vereségét vonná maga után. A franciák

51. ábra. A DUNKERQUE tatja. Jól látható a katapult és a hangár





**53. ábra. A STRASBOURG tatfedélzete, a 130 mm-es lövegtoronyokkal**

balszerencsére a Mers El Kebirben állomásozó flotta kiváló célpontnak ígérkezett egy látványos, de nem túl veszélyes erődemonstráció megtartásához, amely bizonyíthatta a britek töretlen harci szellemét, és hogy fegyveres erők továbbra is ütőképeseek. Ilyen szempontból a támadás elérte célját. Harry Hopkins, Roosevelt tanácsadója és egyik fő bizalmasa, később azt nyilatkozta, a francia flotta elleni támadás volt az, amely valóban meggyőzte az amerikai elnököt arról, hogy Anglia komolyan folytatni kívánja a háborút.

**54. ábra. A DUNKERQUE csatahajó (csatacirkáló) a touloni szárazdokkban, ahol az Orannál szerzett sérüléseit kezdték kijavítani. A hajótest első harmadánál, az első lövegtorony alatt egy torpedó okozta, nem végzetes sérülés látható (S. Gy.)**



**55. ábra. A STRASBOURG csatahajó (csatacirkáló) süllyedő állapotban Toulonnál. Mögötte a kikötő olajtartályai égnek (S. Gy.)**



**56. ábra. A STRASBOURG csatahajó (csatacirkáló) jobb oldalról. Mögötte az égő olajtartályok láthatók (S. Gy.)**

A STRASBOURG július 6-tól a Toulonba megérkező Gensoul altengernagy zászlóshajója lett, aki augusztus 10-ig töltötte be a flottaparancsnoki tisztséget. Szeptemberben a flottát átszervezték, a korábbi kötelékeket hivatalosan is feloszlatták, és a megmaradt hajókból megalakították a Nyílttengeri Erő – Forces de Haute Mer – névre keresztelt köteléket. A Jean de Laborde altengernagy vezette hajórajba a zászlóshajón, a STRASBOURG-on kívül öt cirkáló, és nyolc romboló tartozott. November elején a kötelék a Mers el Kebirben sérült PROVENCE visszatérését biztosította Toulonba. A fegyverszüneti egyezmények megszorításai és az üzemanyag-hiány miatt a hajóraj nem tevékenykedhetett aktívan, általában csak havonta kétszer hagyták el a kikötőt, hogy a közeli Hyeres-szigetek környékén gyakorlatozzanak.

A DUNKERQUE-et augusztusban, a hajó oldalán tátongó hatalmas lék ideiglenes befoltozása után vontatták le a zátonyról, és kezdtek hozzá kijavításához. Az óráni kikötő azonban ehhez nem rendelkezett megfelelő eszközökkel, és a javítások csak nagyon vontatottan haladtak előre. Csupán 1942 februárjára sikerült a hajót annyira helyrehozni, hogy áthajózhasson Toulonba. Itt a csatacirkálót a Vauban dokkba állították, hogy befejezzék a sérülések kijavítását. A munkálatok azonban alig haladtak előre, és 1942 novemberében, a vichy területek német megszállásakor, a DUNKERQUE még mindig a szárazdokkban állt.

Mikor 1942 novemberében, az észak-afrikai szövetséges partraszállások után, a németek tudomására jutott, hogy a vichy kormány tényleges vezetője, Darlan tengernagy tit-



57. ábra. A STRASBOURG csatahajó (csatacirkáló) már elsüllyedt állapotban (S. Gy.)

kos tárgyalásokat folytat a szövetségesek vezetőivel, Hitler azonnal elrendelte az addig többé-kevésbé független francia területek megszállását, nehogy a szövetséges erők, a vichy kormány fegyveres erőinek támogatásával partra szálljanak Dél-Franciaországban is.

A hadműveleten belül célul tűzték ki a Toulonban álló francia hadihajók elfoglalását is. Ezt a feladatot a 7. páncélos hadosztály, valamint az SS 2. páncélos hadosztályának egyes alakulatai hajtották volna végre. Az alakulatokhoz német tengerészeket is átvezényeltek. A németek nem számítottak komolyabb fegyveres összecsapásra, és nem is készültek ilyesmire. Tervük lényegében csak abból állt, hogy aknák telepítésével és a partí erődök elfoglalásával elzárják a kikötő bejáratát, majd a menekülni nem tudó francia hajókat, amennyiben azokat személyzetük nem adja át önként, a német katonák megrohanják és elfoglalják. Azonban szinte biztosak voltak abban, hogy a francia tengerészek, akik közt a Mers el Kebir-i támadás után igen erősek voltak az angolelleses érzelmek, nem fognak ellenállást tanúsítani, sőt, talán át is állnak a németek oldalára.

Azonban nem így történt. Mikor november 27-én hajnalban a németek benyomultak Toulonba, és nyilvánvalóvá vált, hogy el akarják foglalni a francia hadihajókat, a flotta parancsnokai, Jean de Laborde és André Marquis tengernagyok – akik először egyezkedni próbáltak a németekkel –, parancsot adtak a hajók elsüllyesztésére.<sup>21</sup> A hadihajókon már korábban felkészültek erre a lehetőségre, és robbanótölteteket helyeztek el a fontosabb gépek és berendezések alatt. Most ezek felrobbantásával és a hajófenék szelepeinek megnyitásával a franciák egymás után süllyesztették el hajóikat. A német katonáknak csak néhány hajóra sikerült feljutniuk, de azok elsüllyesztését sem tudták megakadályozni. Estére 77 hajó merült a touloni kikötő fenekére, köztük három csatahajó, hét cirkáló, és 15 romboló. A németeknek csupán néhány tucat kisebb hajót sikerült zsákmányul ejteniük, többségüket sérült állapotban. A pusztítás olyan jól sikerült, hogy bár az olaszok néhány cirkálót és rombolót később kiemeltek, a háború végéig sem tudták őket kijavítani.

A DUNKERQUE parancsnoka, Joseph Antoine Amiel sorhajókapitány, először nem volt hajlandó teljesíteni az önelsüllyesztést elrendelő parancsot. Csak tisztársai rábeszélésére és fenyegetésére egyezett bele vonakodva hajója elpusztításába. A dokkot elárasztották, a csatacirkáló fontosabb berendezéseit – a lövegeket, kazánokat, turbínákat, távmérőket és rádiókat – szétrombolták, vagy felrobbantották, a csatacirkálót pedig a fenékszelepek megnyitásával elsüllyesztették.

A DUNKERQUE sérülései olyan súlyosak voltak, hogy kijavításával meg sem próbálkoztak, s 1943-ban az ola-

szok megkezdték a csatacirkáló lebontását. A következő évben az amerikai bombatámadások újabb súlyos sérüléseket okoztak a hajónak, amely felismerhetetlen romhalmazzá változott.

A háború vége után a franciák, hogy az értékes dokkot végre felszabadítsák, úszóképessé tették a hajótest megmaradt részét, és átvontatták az egyik közeli öbölbe, ahol Q56 jelzéssel raktárhajóként használták 1958-ig, amikor a haditengerészet 226 millió frankért lebontásra eladta a roncsot. A hajdani DUNKERQUE utolsó maradványait Toulonban bontották le, 1959 végéig.

A STRASBOURG-ot a hajófenékre erősített robbanótöltetekkel süllyesztették el a kikötő mólójánál, miután fegyverzetét és fontosabb berendezéseit tönkretették. Az olasz mentőalakulatok következő év nyarán kiemelték a hajót, és hozzáláttak a lebontásához. Az olasz fegyverszünet után a bontási munkák abbamaradtak, a STRASBOURG a németek kezére került, akik visszaszolgáltatták azt a franciáknak. Abban a reményben, hogy a háború után sikerülhet a csatacirkáló kijavítása, a franciák lekonzerválták, és a Toulon melletti Lazaret-öbölben horgonyozták le a STRASBOURG-ot.

A normadiai partraszállás után a STRASBOURG őrzését ismét német katonák vették át. Miután a szövetségesek felderítése olyan információkat kapott, amely szerint a csatacirkáló kijavítása előrehaladott állapotban van, augusztus 18-án amerikai bombázók támadták a hajót, amely nyolc bombatalálatot kapott, súlyosan megrongálódott, és az öböl sekély vizében ismét elsüllyedt.

Bár eredetileg azt tervezték, a csatacirkálót a háború után egy amerikai hajógyárban újjáépítik, a bombázás okozta újabb sérülések miatt azonban a hajó kijavítása gazdaságtalanul költségessé vált. Emiatt vetették el az anyahajóvá való átépítés ötletét is. A STRASBOURG-ot 1944 őszén ismét kiemelték, és robbantási kísérletekhez használták 1955-ig, amikor 458 millió frankért lebontásra eladták.

#### FORRÁSMUNKÁK

- John Jordan – Robert Dumas: French battleships, 1922–1956. Seaforth Publishing, 2009;  
 Robert Garzke – William Dulin: British, Soviet, French, and Dutch battleships of World War Two. Jane's Publishing Company, 1980;  
 John Campbell: Naval Weapons of World War Two. Naval Institute Press, 1985;  
 David Brown: The road to Oran. Taylor & Francis Ltd, 2004;  
 Robert Dumas: Les cuirassés Dunkerque et Strasbourg. Marine Éditions, 2001;  
 A Catapult-hadművelet, Interpress Magazin, 1986/8;  
<http://www.waffenhq.de/schiffe/dunkerqueklasse.htm>.

#### JEGYZETEK

21 Az ekkor már Észak-Afrikában tartózkodó Darlan arra adott parancsot, hogy a flotta fusson ki, és az észak-afrikai kikötőkbe hajózza álljon át a szövetségesek oldalára, azonban beosztott tengernagyai felülbírálták ezt az utasítást. A hajók üzemanyag-tartályai a fegyverszüneti megállapodás értelmében csaknem teljesen üresek voltak, a kikötő olajtartályaiból azonban gyorsan fel lehetett volna tölteni őket. A vichy területekre behatoló német csapatoknak napokba tellett, mire elérték Toulont, s ezalatt a hajók nagy részét fel lehetett volna készíteni a kifutásra. Az önelsüllyesztést elrendelő két tengernagyot egyébként a háború után hadbírószám elé állították, és súlyos börtönbüntetésre ítélték.

(Fotók a szerző gyűjteményéből.)